DÜŞMAN DENİZALTILARIYLA TÜRK GEMİLERİNİN MARMARA DENİZİNDEKİ AMANSIZ MÜCADELESİ

Türk tarihinde tartışmaya açılan yeni soru:

"Çanakkale geçildi mi?"

Belgeselci Savaş Karakaş, "Çanakkale Geçildi mi?" adlı belgeselinde, Birinci Dünya Savaşı sırasında tarihin tozlu sayfalarında unutulmuş bir gerçeği uzun süren bir arşiv çalışması ve hayati tehlikelerin atlatıldığı dalışlar sonrasında gün ışığına çıkardı. Karakaş, Çanakkale'de batıp giden düşman denizaltılarının ve Türk gemilerinin gizli kalmış öyküsünü Haftalık'a anlattı.

* Tuğrul TUNALIGİL

Türk sularında görülen ilk düşman periskopu İngiliz B11 denizaltısındı. Yüzbaşı Norman Holbrook komutasındaki B11, 13 Aralık 1914 sabahı, gün doğarken Türkler'in savunma hatlarına gizlice sokuldu. Zamanında Osmanlı'nın sancak gemisi olmuş 40 yaşındaki Mesudiye zırhlısı, mayın hatlarını korumak için sabit bir batarya olarak demirlemişti. Holbrook, 640 metre mesafeden atış emrini verdi. Uzun bir süre sessizlik oldu. Ömür kadar uzun süren sessizliği, ansızın büyük bir patlama sesi bozdu. Gemideki Türk denizcilerin canhıraş haykırışları kıyıdan bile duyulabiliyordu. Tek torpido, yaşlı geminin işini bitirmişti...

Çanakkale savaşından aktarılan bu dramatik an, yapımcılığını Savaş Karakaş'ın üstlendiği "Çanakkale Geçildi mi?" belgeselinden bir kesit. Karakaş, deniz aşığı ve Çanakkale'yle ilgili daha önce de, "Derinlerdeki Tarih" belgeseline imza atmış genç bir belgeselci. Bir dönem TV ekranlarında sabah programlarında sunucu olarak görmeye alıştığımız Karakaş, şimdi ideallerine, denize dönüş yapmış.

Dalmayı hayatının bir tutkusu olarak gören Karakaş, okullardaki konferanslarında öğrencilere Çanakkale'yi sorduğunda hep "Çanakkale geçilemedi, geçilemez" tarzında yanıtlar aldığını, ama aslında bunun su üzerinden giden gemiler ve karaya çıkan düşman birlikleri için geçerli olduğunu vurgulayarak, belgeselle birlikte Türk tarihinde bilinmeyen bir oluşuy ilk

UĞURLAMA TÖRENİ. Çanakkale savaşına katılacak Türk askerleri, az sonra vuruşacaklarından habersiz, İstanbul Limanı'ndan törenle uğurlanırken...

MESUDİYE ZIRHLISI
Çanakkale Boğazı'nın girişinde dev düşman deniz filosunu tek başına göğüslemeye hazırlanan Mesudiye ve kahraman Türk askerleri.

Türk gemileri ağır teli çekerek dipteki AE2 denizaltısını avlamaya çalışırken (üstte). Denizaltı üzerindeki Türk esirler (sağda).

kez gündeme taşıdıklarını belirtiyor:

"Çanakkale'de su üstünden gelen gemiler mayınlara çarpıp battılar. 18 Mart Deniz Zaferi'ni bu yüzden kutluyoruz. Çanakkale geçilmedi, bu doğru. 25 Nisan'da başlayan bir kara harekatı var. Avustralya ve Yeni Zelanda birlikleri, İngiliz ve Fransızlarla birlikte hem Anzak sektörü olarak bilinen Arıburnu'na, hem de Seddülbahir bölgesine çıkarma yaptılar. Çanakkale karadan da geçilemedi. Fakat dalgaların altından ilerleyen bir düşman daha vardı. Onların harekatları, onların başarıları ve başarısızlıkları, dalgaların altında olduğu için bugüne kadar çok fazla anlatılmadı. Aslında onlar, sessiz ve derinden İstanbul'a kadar geldiler. Aslında, düşmanın bu kolu Çanakkale Boğazı'nı fiziksel olarak geçmeye başardı."

Karakaş'ın yaptığı araştırmaya göre, Marmara Denizi'nde 200'e yakın ticari Türk gemisi geçilemedi sandan boğazlardan gelen denizaltılar tarafından torpillenerek batırılıyor. Mesudiye'nin ardından Barbaros adlı savaş gemilerimiz de imha edildiyor:

"1914 yılında eldeki üç yarar gibi duran gemilerinden biri 40 yaşındaki Mesudiye. 'Bu gemi artık yürümez' diyorlar. Ama düşman kapıda. Kullanmaktan başka alternatif yok. 'Çanakkale Boğazı'nın tam girişindeki bir yere Mesudiye'yi demirleyip topların çevrelim, sabit bir batarya olarak karşıdan gelen gemilere karşı kullanalım' deniyor. Mesudiye gemisi sabit bir batarya olarak demirlemse de, dipten B 11 tarafından torpillenerek batırılıyor. Ters dönen geminin direkleri kumlara çakılıyor. Derinlik 12 metre olduğu için geminin bir kısmı su üstünde kalıyor. İçeride kalanları kurtarabilmek için yaralı bir balina misali yatan geminin üzerinde delikler açılmaya çalışılıyor. Gemiye kurtarıcı için giden askerler 'Allah aşkına çabuk olun, artık takadım kalmadı, ölüyorum' haykırışlarını duyuyor. Ama beleş-

SAVAŞ KARAKAŞ. Tam bir deniz sevdalısı olan genç belgeselci Marmara'daki batıklarına dalarken çeşitli zehirlenmeler atlattı.

FRANSIZ SAPHİR DENİZALTISI 15 OCAK 1915

Fransızlar'ın Çanakkale'deki ilk kayıpları. Mayın tarlalarının altından geçerken şiddetli akıntıya kapılarak karaya oturdu. 65 metre derindeydi. Bu derinlik gemideki bazı parçalarını yerinden fırlamasına ve içeri su sızmasına neden oldu. Denizaltının içi ölümcül klorin gazıyla dolmuştu. Kaptan Fournier, denizaltının su yüzüne çıkardı. Ama üzerine ateş açıldı. Mürettebatın 13'ü boğuldu, 14'ü ise Türkler tarafından kurtarıldı. Kaptan Fournier, yardım kabul etmeyerek denizaltısıyla birlikte sulara gömüldü.

FRANSIZ TURQUOİSE DENİZALTISI 30 EKİM 1915

Fransız gemisi Turquoise, Çanakkale Boğazı'nda akıntılarla boğuşurken karaya oturur. Kıyıda dereceliyen farkeden Müstecip onbaşı topunu ateşleyerek, Fransızlar'ın Turquoise denizaltısını yaralar. Fransızlar paniğe denizaltının içinden kendilerini dışarıya atarlar. Kaptan dahil tüm denizciler esir alınır. Denizaltının içerisinden bütün evraklar, seyir defterleri, gizli belgeler ele geçirilir. Türkler bu belgeleri alıp Almanlar'a iletir. Almanlar bu belgelerin hepsini deşifre ederek Fransızlar'ın Marmara'da bir İngiliz denizaltısıyla buluşacağını öğrenir. Buluşmanın saati ve koordinatları da yazılır. Hemen oraya bir Alman denizaltısı yollayan Almanlar pusuyu kurar. Fransız denizaltısı ile buluşuya gittiğini sanan İngiliz E 20 denizaltısı gafil avlanır. Oraya gittiğinde, Almanlar hemen torpidoyu yapıştırır. Böylece, Müstecip onbaşının ihbarı sayesinde yakalanan Fransız denizaltısı, içinden verilen belgelerle bu defa bir İngiliz denizaltısının tuzağa düşmesine neden olur. Müstecip onbaşının bir mermisi iki denizaltının yakalanmasına sebep olur. Bir taşta iki kuş deyimine ilham veren bir olay yaşanmış olur.

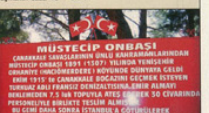

İNGİLİZ E 11, İSTANBUL ÖNLERİNE GELEBİLEN İLK DENİZALTI. TARİH 23 MAYIS 1915

E 11 denizaltısı, Çanakkale Boğazı'nı geçmeyi başararak "Pelengiderya" adlı Türk gambotunu batırır. 890 tonluk Pelengiderya'daki erler gemileri su sirken hâlâ ateş ediyorlardı. Bu ateş sonucu, E 11'in periskobu vurulur. Ama periskobunun vurulması dahi, denizaltı komutanı Nasmith'in hızını kesmez. Nasmith'in amacı, 450 yıl sonra İstanbul'a ilk giren komutan olmaktır. Bunu başarmak için Sarayburnu önlerinde su üzerine çıkar. Akıntıya rağmen limanda periskobuyla etrafı kolaçan etmeye başlar. Tophane'de bir büyük gemisin sevkiyat için asker aldığını görür. Nasmith aradığı hedefi bulmuştur. Vakit kaybetmeden torpidosunu ateşler. E-11'in attığı top hedefini bulur: Asker yüklü bir nakliyat gemi hasara uğrar. Askerler cepheyi bile göremeden Marmara'da yurularacaklardır. Osmanlı üzerine Türkler'in cephe yeye asker sevkiyatı derhal denizden karaya alınır. Birlikler Çanakkale'ye karadan yürüyerek, 5-6 gün gecikmeyle ulaşır.

Yıllardır "geçilmez" bildiğimiz Çanakkale Boğazı'nı dalgaların altından aşabilen birçok düşman denizaltısı Türkler tarafından dönüşte boğazın derinlerine gömüldü.

mekten başka çareleri yok. İstanbul'dan Çanakkale'ye kaynakçı ustaları çağrılıyor. Denizcilerden bazıları kurtarılıyor. Ama Türk tarihinde ilk kez bir denizaltıya 34 şehit veriyoruz."

Düşman denizaltıları, Çanakkale'de çıkarma başlamadan çok önce operasyona başlıyorlar. Amaçları Osmanlı ordusunun Çanakkale'ye asker ve malzeme sevkiyatını engellemek. Çanakkale'ye lojistik destek o zamanlar Marmara Denizi'nden sağlanıyor. Osmanlı'nın elindeki tüm deniz gücü, Çanakkale'de savaşan askerleri ayakta tutmak için kullanılıyor. Anadolu'dan tren yoluyla İstanbul'a getirilen takviye birlikleri ve cephaneyi cepheye taşımak için Şirketi Hayriye vapurlarından bile faydalanılıyor. Eldeki bu son gemiler de eğer daha Çanakkale'ye ulaşamadan Marmara'da batırılırsa Çanakkale'deki ordu zayıflayacak:

"Çanakkale Boğazı'nı geçip Marmara'ya girdiklerini tüm tarihçiler biliyor. Bunu halk da biliyor. Büyük panik yaşanıyor İstanbul'da. Kimse denizaltılar bizi batırır korkusuyla iki yaka arasında Şirketi Hayriye vapurlarına binip karşıdan karşıya bile geçemiyor. Aynı paniği düşman denizaltıları da yaşıyor. Çünkü Çanakkale Boğazı o kadar dar bir geçit, mayınlarla, ağlarla, kıyılardaki topçu bataryalarıyla tahkim edilmiş, o kadar korunaklı bir su yolu ki, Çanakkale Boğazı'nda o ölümcün radarı, sonarı bulunmayan denizaltılarıyla Çanakkale'nin bir ucundan girip öteki ucundan çıkmanız mümkün değil. Aralarda yüzeye çıkıp neredeyim, nereye gidiyorum diye bakmanız lazım. Her çıkışınızda bir risk alıyorsunuz. Türk gemileri sizi mıhmuzlayabilir, kıyıdan açılan topçu ateşiyle vurulabilirsiniz. Ya da çıkmayıp devam edersenız bir mayına çarpabilirsiniz. Kışı kıyı gideyim derseniz de karaya oturabilirsiniz. Bütün bunlar ayrı ayrı yaşanıyor."

AVUSTRALYA AE2 DENİZALTISI 24 NİSAN 1915

25 Nisan sabahı çıkarma harekatı yapılacağından komutanlar ilk önce bir denizaltının saldırmasına karar verdiler. 25 Nisan günü ilk ateş, koya çıkan Anzak askerlerine değil, Yüzbaşı Henry Stoker komutasındaki AE2 denizaltısına açıldı. Soğanlıdere istikametinde seyreden denizaltıyı boğazdaki eğildalar sabahın erken saatlerinde fark etti. Topçular ateşe başladı. Stoker, dalış emrini verdi. Radar ve sonar gibi gelişmiş cihazları olmayan AE2, mayınların arasında bir körden farksız gidiyordu. Stoker, boğazda nerede olduğunu görmek için periskobu yukarı çekince üzerlerine mermi yağdı. Akıntıya kapılan AE2, kıyıya savruldu ve Anadolu Mecidiye tabyası önünde açık hedef oldu. Top mermilerinden kaçmaya çalışan AE2, Çamlıalesi sığlığına sokuldunca karaya oturdu. Çamburnu tabyasındaki topçu erler, onu vurmak için çaba harcıyorlar ama topların bir türlü bu kadar yakındaki bir hedefe eğemiyorlardı. AE2 mürettebatı mucize eseri kurtuldu. Stoker, şanslarını zorlamayıp dipte beklemeye karar verdi. Türk gemileri giderken çekerek deniz dibini tararken mürettebatın uyumasını imkânsızdı. AE2, kıpkıyı koşuçtan kurtulardı. Çanakkale Boğazı'na gecebilen ilk düşman denizaltısı olma unvanını kazandı. AE2, her ne kadar beş gün sonra Ali Rıza Bey komutasındaki Sultanhisar Torpidosu'nun ateşiyle batırılsa da, onun başarısı düşmanın kara savaşlarına devam etmesine sebep olmuştur.